

PRENOVLJENA EVROPSKA UREDBA O NADZORNIH UKREPIH ZA JEDRSKE SNOVI – KAJ PRINAŠA ZA SLOVENSKE IMETNIKE

Evropska komisija je 16. junija v Uradnem listu EU objavila novo **Uredbo Komisije (Euratom) 2025/974** o nadzornih ukrepih, ki od 6. julija 2025 postopoma nadomešča doslej veljavno uredbo iz leta 2005. Gre za prenovo pravil, ki urejajo poročanje in evidenco jedrskih snovi v državah članicah EU, tudi v Sloveniji. Besedilo uredbe je dostopno na spletu na spletnem naslovu https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=OJ:L_202500974.

Kaj ostaja enako?

Slovenski imetniki jedrskih snovi (od večjih jedrskih objektov do malih imetnikov, ki razpolagajo z majhnimi količinami, npr. z osiromašenim uranom) bodo še naprej poročali Evropski komisiji v znani obliki treh osnovnih poročil:

- **ICR** – poročilo o spremembi zalog
- **MBR** – poročilo o materialni bilanci
- **PIL** – seznam fizičnih zalog

Ohranja se tudi **stopenjski pristop poročanja in inšpekcij**, ki ga je Slovenija že doslej uspešno uporabljala – kar pomeni, da bodo obveznosti malih imetnikov ostale sorazmerne z dejanskimi tveganji.

Kaj je novega?

Prenovljena uredba prinaša več sprememb, ki se nanašajo predvsem na **modernizacijo in večjo jasnost pravil**:

- **Digitalna izmenjava podatkov** – večji poudarek na elektronskem poročanju in standardiziranih obrazcih.
- **Posodobljene deklaracije osnovnih tehničnih lastnosti (BTC)** – obstoječe deklaracije bo treba dopolniti z dodatnimi podatki (npr. tlorisi območij, pravila zaščite in varnosti).
- **Prenovljen seznam zalog (LII)** – uredba podrobneje opisuje obliko seznama zalog (Priloga X), pri čemer je za male imetnike predviden poenostavljen obseg omenjenega seznama.

- **Nova področja uporabe** – uredba prinaša natančnejše določbe tudi za nekatere nove vrste objektov in dejavnosti.
- **Prehodna obdobja** – posamezne priloge, ki določajo nove zahteve, začnejo veljati z zamikom (npr. Priloga I od 16. decembra 2025).

Za **male imetnike jedrskih snovi** je posebej pomembna **Priloga I-L**, ki določa zahteve za lokacije zunaj jedrskih objektov (LOF). Ti bodo morali v prihodnjih mesecih svoje deklaracije dopolniti z dodatnimi podatki, da bodo pripravljene za mednarodne inšpekcije in evalvacije.

Kaj to pomeni za slovenske uporabnike?

Za večino imetnikov se **osnovne obveznosti ne spreminjajo**, vendar bo potrebno:

- pregledati obstoječe evidence in deklaracije,
- dopolniti podatke v skladu z novimi prilogami,
- upoštevati prehodna obdobja, kot jih določa uredba (v členu 44),
- še v večji meri kot do sedaj poročila in deklaracije predložiti elektronsko.

Evropska komisija pripravlja tudi **posebno priporočilo** s praktičnimi primeri uporabe nove uredbe, ki bo predvidoma izdano v letu 2026 in bo olajšalo prilagajanje novim zahtevam.

Vloga URSJV

Uprava Republike Slovenije za jedrsko varnost (URSJV) je od začetka procesa prenove aktivno sodelovala v usklajevanjih in pri tem zlasti zagovarjala pomen stopenjskega pristopa, večjo jasnost zahtev in poenostavitve za zavezanca, kjer je to primerno.

V prihodnjem obdobju bo URSJV:

- pripravila **posodobitev slovenske uredbe o varovanju jedrskih snovi**,
- **redno obveščala imetnike** in strokovno javnost o spremembah,
- **nudila podporo** pri razlagi in implementaciji novih zahtev.

Mednarodni vidik

Spremembe se umeščajo tudi v širši okvir mednarodnega nadzora, saj Mednarodna agencija za atomsko energijo (MAAE) v Sloveniji izvaja nadzor v okviru t. i. **state-level approach (SLA)**, ki združuje različne vrste objektov in dejavnosti. Nova evropska uredba dopolnjuje ta sistem z večjo preglednostjo in jasnejšimi pravili.

30 LET INCIDENT AND TRAFFICKING DATABASE (ITDB)

Incident and Trafficking Database (ITDB) je globalna podatkovna baza, ki jo že tri desetletja vodi Mednarodna agencija za atomsko energijo (MAAE). Vsebuje podatke o dogodkih, povezanih z nedovoljenim prometom ali drugimi nepravilnostmi pri ravnanju z jedrskimi in radioaktivnimi snovmi. Slovenija se je bazi pridružila ob njenem začetku in odlej redno prispeva podatke preko URSJV. Pred leti smo v Sevalnih novicah št. 54 že opisali delovanje baze ter kako jo uporabljamo pri nas (<https://www.gov.si/assets/organi-v-Sestavi/URSJV/Dokumenti/Sevalne-novice/Sevalne-novice-stevilka-54-koncna-v2.pdf>), tokrat pa povzemamo nekaj glavnih poudarkov ter aktivnosti v zadnjih letih.

Zakaj je ITDB pomembna?

ITDB ni zgolj zbirka statističnih podatkov. Predstavlja **osrednje mednarodno orodje za ozaveščanje, izmenjavo informacij in učenje iz primerov drugih držav**.

- Države članice lahko na podlagi primerov iz tujine izboljšajo svoje **detekcijske sposobnosti** (npr. carinski pregledi, policijski nadzor).
- Baza omogoča prepoznavanje **vzorcev tihotapljenja in zlorab** ter daje dragocene napotke za oblikovanje **nacionalnih varnostnih ocen**.
- Prispeva k **usposabljanju strokovnjakov** in krepitvi mednarodne mreže kontaktnih oseb, ki si izmenjujejo izkušnje in opozarjajo na trende.

S tem ITDB neposredno krepi **globalno jedrsko varovanje** in spodbuja države, da se učijo ena od druge – kar je še posebej dragoceno za manjše države, kot je Slovenija.

Slovenski prispevki v ITDB

Od leta 2000 je URSJV v ITDB sporočila podatke o **38 dogodkih**, od tega **13 primerov v zadnjih štirih letih**.

- Šlo je predvsem za **najdbe radioaktivnih virov**, kot so ^{137}Cs , ^{152}Eu , ^{226}Ra , U- in Th-spojine.
- Pri uranu in toriju so bile količine majhne (gramske praškaste spojine), ki so se nekoč uporabljale v raziskovalne ali laboratorijske namene.
- Nekaj primerov se podobno kot v preteklosti nanaša na **najdbe radioaktivnih virov v odpadnih kovinah**.

Pomembno je poudariti, da **v Sloveniji do zdaj nismo zabeležili primerov kaznivih dejanj**, kot so tihotapljenje, preprodaja, kraja, namerna ali škodljiva uporaba radioaktivnih snovi ipd.

Omejen dostop in uporaba informacij

Dostop do ITDB je zaradi občutljivih podatkov omejen. V Sloveniji imajo dostop poleg URSJV še Policija, Uprava RS za varstvo pred sevanji in Finančna uprava RS. URSJV pa občasno organizira sestanke z drugimi deležniki (npr. Tržnim inšpektoratom, Ministrstvom za notranje zadeve), kjer se obravnavajo izkušnje in izmenjujejo informacije.

Informacije iz ITDB se uporabljajo za:

- **ozaveščanje in izobraževanje**,
- pripravo **nacionalnih ocen ogroženosti na jedrskem področju**,
- **usposabljanja** (npr. na področju varnega prevoza radioaktivnih snovi),
- razvoj **detekcijskih in nadzornih pristopov**.

Vloga Slovenije

Slovenija je v zadnjih letih izrazito nadgradila svojo mrežo za detekcijo virov sevanja izven upravnega nadzora, kar dodatno krepi učinkovitost nadzora in pravočasnega ukrepanja. Pred leti smo v Sevalnih novicah št. 49 že opisali iztočnice takrat prenovljene Uredbe o preverjanju radioaktivnosti pošiljk, ki bi lahko vsebovale vire sevanja neznanega izvora (<https://www.gov.si/assets/organi-v-Sestavi/URSJV/Dokumenti/Sevalne-novice/sev-nov-49.pdf>). V Sloveniji je trenutno 39 organizacij s pooblastilom URSJV za merjenje radioaktivnosti pošiljk. Njihov spisek je dostopen na spletnem naslovu: <https://podatki.gov.si/dataset/evidenca-pooblastenih-izvajalcev-meritev-radioaktivnosti-posiljk>.

Slovenija s poročanjem v ITDB in z mednarodno predstavitvijo svojih izkušenj prispeva k globalnim prizadevanjem za zmanjšanje nedovoljenega prometa z radioaktivnimi snovmi. Na mednarodnih konferencah MAAE naši predstavniki redno izpostavljajo pomen transparentnega poročanja in učenja iz primerov drugih držav.

URSJV bo tudi v prihodnje:

- aktivno poročala v ITDB,
- ohranila dialog z domačimi deležniki,
- in v mednarodnem prostoru predstavljala slovenske izkušnje kot primer **odgovornega in preglednega pristopa**.

Slika 1: Izvleček delčka statistike iz ITDB za javnost, ki osvetli pomembnost ukrepov varovanja med prevozom radioaktivnih virov (vir slike: https://www.iaea.org/sites/default/files/25/02/itdb_fact_sheet_2025.pdf)

Če najdete vir sevanja neznanega izvora ali če sumite, da gre za vir sevanja, pokličite dežurno številko na URSJV: 041 982 713.

Sevalne novice so namenjene predvsem obveščanju izvajalcev sevalnih dejavnosti.

Sevalne novice pripravlja in razpošilja:

Uprava Republike Slovenije za jedrsko varnost,
Litostrojska cesta 54, 1000 Ljubljana.

Pri pripravi 65. številke Sevalnih novic je sodeloval Janez Češarek. Ureja: dr. Magda Čarman.

E-naslov: gp.ursjv@gov.si. URL: www.ursjv.gov.si